

Ο πλουραλισμός του οικονομικού Συντάγματος

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ*

• Το ισχύον οικονομικό Σύνταγμα εμφανίζει μια πλουραλιστική διάρθρωση, στο πλαίσιο της οποίας συνυπάρχουν ιδιωτική πρωτοβουλία και κρατικός παρεμβατισμός. Η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία κατοχυρώνεται ως ατομικό δικαίωμα (άρθρο 5 παρ. 1) του οποίου η άσκηση πρέπει να μην αναπτύσσεται προς βλάβη της εθνικής οικονομίας (άρθρο 106 παρ. 2), την οποία προγραμματίζει και συντονίζει το κράτος (άρθρο 106 παρ. 1). Κοντολογίς, η οικονομική ελευθερία προστατεύεται, ως προς τον πυρήνα της, αλλά ούτε διαμορφώνει πρωτογενώς την εθνική οικονομία ούτε αναγορεύεται σε τελικό ρυθμιστή της. Έτσι, το ισχύον Σύνταγμα ανέχεται ένα ευρύ φάσμα νομοθετικών επιλογών που κυμαίνονται από την αναγωγή μιας οικονομικής δραστηριότητας σε δημόσια επιχείρηση ή και σε κρατικό μονοπώλιο έως τις πλέον φιλελεύθερες επιλογές που επιβάλλει η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο πλουραλισμός του οικονομικού Συντάγματος αποτελεί σπουδαίο θεσμικό εφόδιο. Αφενός, υποστηρίζει τη σύνθεση πολιτικής και κοινωνικής δημοκρατίας, στην οποία ο συντακτικός νομοθέτης προσβλέπει ως την πλέον ευόιωνη ιστορική προοπτική. Αφετέρου, προσφέρει ευελιξία απέναντι σε μια παγκόσμια οικονομική συγκυρία στην οποία κυριαρχούν οι μηχανισμοί της ελεύθερης οικονομίας, πλην όμως η ανορθολογική λειτουργία των χρηματοπιστωτικών αγορών καθιστά αδήριτη την ανάγκη διαρκών παρεμβάσεων. Αξιοπίστες δε τέτοιες παρεμβάσεις εξακολουθούν να μπορούν να δρομολογήσουν μόνο τα εθνικά κράτη, παρά τη σοβαρά κλονισμένη κυριαρχία τους.

Τα τελευταία χρόνια, αυτό το σπουδαίο θεσμικό εφόδιο, το οποίο ουδόλως ευθύνεται για τις εσφαλμένες επιλογές που οδήγησαν τη χώρα μας στη χρεοκοπία, βάλλεται πρωτίστως από διάφορους θιασώτες του υπαρκτού φιλελευθερισμού. Η πλέον αθώα και ειλικρινής εκδοχή τους αναζητεί, στην κρίση, την ευκαιρία αναθεώρησης του άρθρου 106 και αναγωγής σε ρητό συνταγματικό σκοπό των μεταφυσικών αντιλήψεών τους περί ελεύθερης αγοράς. Η πλέον κυνική εκδοχή τους επιδιώκει τη διασφάλιση της δέσμευσης τυχόν ανεξέλεγκτων εθνικών κυβερνήσεων από τις εξ ορισμού συμφέροντες και ασφαλείς πολιτικές των ξένων δανειστών.

Ωστόσο, η άρνηση του κρατικού προγραμματισμού της οικονομίας στερεί την πλέον σοβαρή εγγύηση του κοινωνικού κράτους, το οποίο, ακόμη και σε περιόδους οικονομικής κρίσης, αποτελεί σημαντική παράμετρο του εθνικού και ευρωπαϊκού συνταγματικού κεκτημένου. Παράλληλα, η ίδια άρνηση φαίνεται να παραγνωρίζει τις σύγχρονες μετεξελίξεις του καπιταλισμού. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τόσο τα ειδικά προγράμματα δημοσιονομικής στήριξης μεμονωμένων κρατών όσο και, γενικότερα, η νέα οικονομική διακυβέρνηση, η οποία αποτελεί προϊόν της υποκατάστασης της ενωσιακής από τη διακρατική λογική, στηρίζονται, σε πολύ μεγάλο βαθμό, στον κεντρικό προγραμματισμό και στην αυστηρή εποπτεία των εθνικών οικονομιών. Σε παγκόσμιο δε οικονομικό επίπεδο, έχουν αναπτυχθεί ποικίλες νέες εκφάνσεις του κρατικού καπιταλισμού που ωθούν κράτη –διαφορετικά από τα παραδοσιακά λίκνα του καπιταλισμού– να αναπτύσσονται και να αποκτούν πρωταγωνιστικό ρόλο, μεμονωμένες δε εθνικές επιχειρήσεις να καθίστανται ανταγωνιστικές.

Σήμερα, στο χαοτικά ασύμμετρο εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον, ο συσχετισμός δυνάμεων μάλλον δικαιώνει το ρητό του πρώην ηγέτη της Κίνας Ντενγκ Σιαοπίνγκ: «Δεν έχει σημασία αν η γάτα είναι άσπρη ή μαύρη, αρκεί να πιάνει ποντίκια». Συναφώς, το ζητούμενο δεν είναι να στερήσουμε από το κράτος την προγραμματική και συντονιστική του λειτουργία, αλλά να διασφαλίσουμε ότι οι επιλογές που επιτρέπει ο πλουραλισμός του οικονομικού Συντάγματος θα είναι αποτελεσματικές, χωρίς να λειτουργούν σε βάρος της πολιτικής και κοινωνικής δημοκρατίας. Τον στόχο αυτόν δεν υπηρετούν ούτε ο αναθεωρητικός ακτιβισμός ούτε οι αυταπάτες των θιασωτών του υπαρκτού φιλελευθερισμού, οι οποίες συνήθως είναι μεγαλύτερες από εκείνες των ιδεολογικών τους αντιπάλων.

*Ο κ. Κων. Θ. Γιαννακόπουλος είναι αναπληρωτής καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, τ. εισηγητής στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.